

Asianajajaliitto
Eduskunnan oikeusasiamiehen toimisto
Rikosseuraamuslaitos
Rikosseuraamusalueiden aluejohtajat
Vankiloiden johtajat

Asia: Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu, dnro 5517/4/15, 21.11.2016
Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujoja
Esittelijä: Esittelijäneuvos Anu Rita

Tulkin mahdollisuus vieraillla vankilassa

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry:n (SKTL) tietoon on tullut eduskunnan oikeusasiamiehen antama ratkaisu yllä mainitussa asiassa.

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Lisäksi hänen valvontaansa kuuluvat muutkin, jotka hoitavat julkista tehtävää. Oikeusasiamies seuraa erityisesti, että hyvä hallinto ja perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat.

Eduskunnan oikeusasiamiehen puoleen voi kääntyä, kun epäilee, että viranomainen tai virkamies ei ole noudattanut lakia tai täyttänyt velvollisuuksiaan tai jos kantelija epäilee, että perus- ja ihmisoikeudet eivät ole toteutuneet asianmukaisesti.

Otsikossa mainitussa asiassa kantelija, vieraskielinen tutkintavanki katsoi vankilaviranomaisten rajoittaneen hänen oikeuttaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, koska he eivät olleet suostuneet päästämään kantelijan puolustajan vankilaan lähettämään tulkkiä tapaamaan häntä kansliatuomion hänen ymmärtämällään kielellä tiedoksiantoa varten vankilan säännöllisten tapaamisaikojen ulkopuolella.

Ratkaisussa apulaisoikeusasiamies päättyy siihen, että vankilaviranomaisten olisi tullut mahdollistaa tulkin ja tutkintavankin keskinäinen tapaaminen tuomion vieraalla kielellä tapahtuvaa tiedoksiantoa varten vankilan säännöllisten tapaamisaikojen ulkopuolella, koska tuomioistuin ei ollut ehtinyt käännettää tuomiota ajoissa, eikä puolustaja ollut päässyt tuomion antopäivää seuraavina päivinä tapaamaan päämiestään. Ratkaisun mukaan kyse olisi ollut kantelijan oikeustuvan toteuttamisesta.

Ratkaisuun päädytään tutkintavankeuslain tapaamista, asiamiehen tapaamista, päätösvaltaa ja vankilaan pääsyä koskevia säännöksiä tulkitseamalla. Sen sijaan tulkin rooliin ja tehtävään ratkaisija ei ole perehtynyt lainkaan.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry katsoo, että ratkaisusta ilmenevä vankilan johtajan käsitys tulkin roolista on ollut asianmukainen ja kaikkien osapuolten oikeuksia turvaava.

Tulkin tehtävä on edistää kielellistä tasa-arvoa viestintätilanteen osapuolten välillä tuottamatta itse viestin sisältöä tai esittämättä siitä omia tulkintojaan ylitse sen, mitä viestin kääntäminen kieleltä toiselle pitää sisällään. Siten toteutuakseen tulkkaus tarvitsee vähintään kaksi osapuolta, kaksi tulkattavaa. Tulkin toimintaa sääntelee ammattieettinen säännöstö, joka lähtee siitä, että tulkki mahdollistaa kommunikoinnin, mutta huolehtii aina puolueettomuudestaan ja neutraalisuudestaan. Oikeustulkin eettinen säännöstö on liitetty tämän kirjeen liitteeksi.

Tulkin asema muuttuu täysin, jos hän, kuten ratkaisun kohteena olleessa tapauksessa, menee tapaamaan tutkintavankia ilman, että tilanteessa olisi mukana kaksi osapuolta, kaksi tulkattavaa. Käytännön työssä toimivat tulkit ovat yksimielisiä siitä, että tuomiota luettaessa tai välittömästi sen jälkeen vangille syntyy aina

tarve esittää kysymyksiä tai kommentoida päätöstä. Tulkin tehtävä olisi tulkata kommentit ja kysymykset, ei vastata niihin itse. Jos tulkki vastaa itse, hän on aivan eri roolissa kuin tulkin roolissa.

Ratkaisun mukainen toiminta voi vaarantaa myös tulkin luotettavuuden ja puolueettomuuden. Jos tulkki on käynyt vangin luona yksinään, voi herätä epäily, että jotain muutakin tietoa on kulkenut hänen mukanaan vankilaan tai sieltä ulos. Yksinään vankia tapaava tulkki voi myös joutua kohtaamaan painostusta välittää viestejä vankilaan tai sieltä ulos. Ammattitulkkia ei tule, eikä hänen tule itse altistaa itseään tietovuotoepäilyksille.

Ratkaisussa esitetty näkemys tulkin rinnastumisesta oikeudenkäyntiasiamieheen ja -avustajaan oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 17 §:n ja 17 luvun 13 §:n säännösten perusteella ei ole sellaisenaan pääteltävissä mainituista lainkohdista. Säännökset koskevat rinnastusta vain salassapitovelvollisuuteen ja todistamiseen liittyen. Sitä laajempi rinnastus johtaisi siihen, että ratkaisussa esitetystä tilanteesta vankilaviranomaisten tulisi päästää tulkki tapaamaan vankia ilman valvontaa, mikä lisäisi tulkin kohdalla tietovuotoepäilyksiä ja painostusten riskiä entisestään.

Pääasian kannalta merkityksettömänä, mutta tulkinnan kannalta olennaisena seikkana mainittakoon, että esim. Helsingin kärjäoikeuden ja Helsingin hovioikeuden aikaisemmissa suosituksissa tulkeille maksettavista palkkioista todettiin, että ”mikäli tulkki käy vankilassa kääntämässä pöytäkirjoja vastaajalle ilman avustajaa, ei kärjäoikeuden/hovioikeuden tule maksaa siitä palkkiota. Kyseessä ei tällöin ole tulkkauksen kahden osapuolen välillä”. Helsingin kärjäoikeuden tuoreimmasta, 3.11.2016 annetusta suosituksesta tämä kohta on jäänyt kokonaan pois. Sen tilalle ei kuitenkaan ole tullut muuta tulkintaa.

Vaikka kantelija ei ole osannut asiaa ilmaista, niin kantelun keskeinen, tosiasiallinen kysymys on, kenen tehtävänä on huolehtia tuomion tiedoksiannosta tutkintavangille tämän ymmärtämällä kielellä siten, että tälle jää lainmukainen aika perehtyä ratkaisuun ja halutessa ilmoittaa tyytymättömyydestä siihen ja valittaa siitä. Vaikka ratkaisun sivulla 4 todetaan, että velvollisuus huolehtia kääntämisestä on tuomioistuimella, niin jostain syystä ratkaisussa päädytään hyväksymään siitä poikkeava toimintamalli.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry:n suositus jäsenilleen on alan ammattieettisten sääntöjen mukaisesti, että nämä eivät vastaanota muunlaisia tulkkaustoimeksiantoja kuin sellaisia, jotka täyttävät kiistatta kahden osapuolen välisen keskusteluviestinnän piirteet. Edellä esitettyjen näkökohtien lisäksi on huomattava, että tulkki vaarantaa ammatissaan toimimisen edellytykset, mikäli hän saattaa puolueettomuutensa kyseenalaiseksi.

Helsinki 20.2.2017

Kristiina Antinjuntti
toiminnanjohtaja

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry. on Suomen vanhin ja kattavin käännös- ja tulkkialan järjestö. Se on perustettu vuonna 1955 ja sen jäsenistö edustaa kaikkia alan ammattaitoja.